

**СИСТЕМА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ
ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ
ПРОТИ ВОЛІ, ЧЕСТІ ТА ГІДНОСТІ ОСОБИ**

Кравченко В. В.

магістрантка

Хмельницького інституту

Міжрегіональної Академії управління персоналом

Хмельницького інституту імені Блаженнішого Володимира,

Митрополита Київського і всієї України

Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад

«Міжрегіональна Академія управління персоналом»

Охман О. В.

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри права та правоохоронної діяльності

Хмельницького інституту імені Блаженнішого Володимира,

Митрополита Київського і всієї України

Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад

«Міжрегіональна Академія управління персоналом»

м. Хмельницький, Україна

У сучасних умовах державотворення в Україні захист волі, честі і гідності людини та громадянина все більше стає однією з найбільш суттєвих проблем суспільного прогресу, основою якого є загальнолюдський аспект, загальнолюдські цінності. Дійсний прогрес, стратегічна мета якого – кардинальне оновлення та розвиток українського суспільства, його економічних, політичних, ідеологічних, правових і моральних засад функціонування, неможливий без належного забезпечення прав і свобод людини, але сьогодення характеризується зневажливим ставленням членів нашого суспільства до таких найважливіших особистісних людських цінностей, якими є воля, честь та гідність особи. Тому, доцільним і обґрунтованим є необхідність системного дослідження норм Кримінального кодексу України, що забезпечують протидію кримінальним правопорушенням проти волі, честі та гідності особи в межах родового об'єкту розділу III Особливої частини Кримінального кодексу України [1].

Згідно з положеннями ст. 3 Конституції України – воля, честь і гідність є однією із найголовніших соціальних цінностей в Україні [2], при цьому держава відповідає перед людиною за свою діяльність, а утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Одним із основних видів захисту який забезпечується

державою є кримінально-правова протидія кримінальним правопорушенням проти волі, честі та гідності особи.

Кримінально-правова охорона волі, честі та гідності особи здійснюється відповідно до норм, передбачених розділом III Особливої частини Кримінального кодексу України «Кримінальні правопорушення проти волі честі та гідності особи». В цих статтях передбачена відповідальність за: незаконне позбавлення волі або викрадення людини (ст. 146); насильницьке зникнення (146-1); захоплення заручників (ст. 147); підміну дитини (ст. 148); торгівлю людьми (ст. 149); експлуатацію дітей (ст. 150); використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом (ст. 150-1); незаконне поміщення в заклад з надання психіатричної допомоги (ст. 151); примушування до шлюбу (151-2). У вказаних статтях Кримінального кодексу України воля особи її честь та гідність є родовим та безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення.

Тобто, перераховані кримінальні правопорушення посягають, у першу чергу, на права та свободи особи, під якими у цьому дослідженні розуміються закріплені в законодавстві і гарантовані державою юридичні можливості, що дозволяють кожному вільно і на власний розсуд поводитись, а також створювати і користуватись наданими йому нормами права соціальними благами.

Більш докладно проаналізуємо поняття волі, честі та гідності особи. Воля особи – це відповідна міра можливої та юридично дозволеної поведінки людини, що проявляється у розпорядженні собою, своїми вчинками на власний розсуд, а також захищеність особи від фізичного, психологічного та іншого впливу з боку будь-кого, якщо можливість такого впливу прямо не передбачена законом. воля особи передбачає можливість реалізації нею таких прав і свобод як: право на свободу і особисту недоторканість (ст. 29 Конституції України), право на невтручання в її особисте і сімейне життя (ст. 32 Конституції України), свобода пересування і право на вільний вибір місця проживання (ст. 33 Конституції України) [3, с. 110]. Честь – це сукупність рис, які характеризують позитивні моральні якості (принципи), що ними керується людина у своїй поведінці. Гідність – це усвідомлення людиною як носієм сукупності певних моральних, світоглядних, професійних та інших якостей своєї суспільної цінності, що дає їй підстави для самоповаги [4, с. 191].

Значимо, що протидія кримінальним правопорушенням проти волі, честі та гідності особи складає систему кримінально-правових засобів, до яких відносяться кримінально-правові норми Загальної та Особливої частин Кримінального кодексу України. В широкому розумінні до такої системи варто відносити і випадки криміналізації або ж декриміналізації окремих діянь, за допомогою яких нормативність

права переводиться в упорядкованість (порядок) суспільних відносин. Законом України від 6 грудня 2017 р. № 2227-VIII «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» [5] до Кримінального кодексу України внесено статтю 151-2 «Примушування до шлюбу».

Необхідність такої криміналізації була неоднозначно сприйнята юристами. На наш погляд, найбільш спірними є такі форми вчинення кримінального правопорушення: 1) примушування особи до вступу в шлюб або до продовження примусово укладеного шлюбу, або до вступу у співжиття без укладання шлюбу, або до продовження такого співжиття, або 2) спонукання з цією метою особи до переміщення на територію іншої держави, ніж та, в якій вона проживає. Вбачаємо, що імплементації зазначеної норми до Кримінального кодексу України бракує як соціальної зумовленості, так і історичних передумов. На необхідності здійснити кримінологічне дослідження поширеності та динаміки цього діяння в Україні також наголошують О.М. Литвинов та Ю.Б. Данильченко [6, с. 894]. Таким чином, криміналізація примушування до шлюбу, на нашу думку, призведе до непотрібної конкуренції кримінально-правових норм, а також, до появи в Кримінальному кодексі України ще однієї мало застосовуваної на практиці кримінально-правової норми. Подібної думки Т.О. Пенькова та В.О. Гега, які зазначають, що не обґрунтованим є внесення ст. 151-2 до Кримінального кодексу України [7, с. 179].

Підводячи підсумок, варто зауважити, що ми підтримуємо намагання законодавця забезпечити правову охорону у сфері сімейних відносин, проте цілком підтримуємо висловлену окремими науковцями точку зору про відсутність достатньої обґрунтованості й доцільності криміналізації діяння, передбаченого ст. 151-2 Кримінального кодексу України.

Отже, у законодавстві про кримінальну відповідальність України встановлено як загальні, так і спеціальні кримінально-правові норми щодо протидії кримінальним правопорушенням проти волі, честі та гідності особи. За результатами дослідження системних зв'язків кримінально-правової протидії кримінальним правопорушенням проти особистої волі, честі та гідності особи встановлено, що це складова частина системи гарантій забезпечення конституційного права на свободу та особисту недоторканність. Як структурна частина такої системи вони містить норми, категорії і поняття, які є узгодженими з іншими структурними частинами системи гарантування забезпечення відповідного права.

Література:

1. Кримінальний кодекс України: прийнятий від 05.04.2001 р. № 2341-III. Дата оновлення: 25.09.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
2. Конституція України: Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Кримінальне право України. Особлива частина: навч. посіб. / за ред. д.ю.н., проф. В.К. Грищука, д.ю.н., проф. О.М. Омельчука. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2016. 642 с.
4. Савченко А.В. Кримінальне право України. Загальна та Особлива частини (у схематичних діаграмах) [текст]: навч. посіб. / А.В. Савченко, Ю.Л. Шуляк. Київ: Центр учбової літератури, 2015. 312 с. URL: <https://www.naiu.kiev.ua/files/kafedru/kp/KruminPravo-pidr.pdf>
5. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами: Закон України від 06.12.2017 р. № 2227-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2227-19#Text>
6. Литвинов О.М., Данильченко Ю.Б. Пропозиції та зауваження до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України у зв'язку з ратифікацією Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» (реєстр. № 4952 від 12.07.2016 р.). Законодавче забезпечення правоохоронної діяльності: навчальний посібник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В.В. Сокурєнка. Харків: Стильна типографія, 2017. С. 892–896.
7. Пенькова Т.І., Гега В.О. Кримінальна відповідальність за примушування до шлюбу. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: юридичні науки. Том 31 (70). № 1. 2020. С. 177–180.